

אכן נחנה החמה בנדיבות: "אך בחיק החושך חדל-החדס/ טרם הוא דבר מה/ הכל במקומו אין הפוכין/ שורע אני והחושך חרש עמי" ובשיר 'רגע לפני שאני מדליק את האור': "אני יודע מה את הולכת להגיד". החרד נהיה מבולגן יותר. / אישוני מתכווצים. / הקירות לבנים. / אני יודע מה את הולכת להגיד". שירה של מאורות ואפלוליות, הברק והבהק מול חושך של תריסים מוגפים, היא שירה של מובן ובלתי מובן, תמיד על סף של היות נחלם, בלתי תקשורת, מבקש להראות אך חייב להסתיר. עוז אינו פוחד לחמוק מן הקורא כשם הוא מבקש את תשומת לבו. גם כשעוז כותב על הווייתו המשוררית, או על הפן החומרי של השירים המודפסים, הוא עושה זאת על ידי מטאפורה שקושרת אור שממלא את החושך: "איזה יופי! / אני שולח את השירים שלי ריקים לכתבי העת, / והם חוזרים אלי מנוקדים / כאילו שמי לילה תשליליים שלי נתמלאו כוכבים!" (על אודות תענוג ילדותי שלי). אם ניקח את הארכיטיפים היונגיאנים כמפתחות להבנת העולם הפנימי הנפרש בשיריו של עוז, נוכל לחשוב על העיסוק באור וחושך כעיסוק באגו ובצל (הוא הצד היצרי המודחק בקיומנו, שלא היינו רוצים להודות בו), ועל השירים שבהם דובר עוז כאשה כעל המבע של האנימה שבו. כך או כך, ספרו של עוז מציב לא אחת מהמורות בפני קורא שמבקש להבין שירים בבת אחת, בקריאה ראשונה. הספר כולל את מפתח הסימנים של עוז, ופענוחם אולי נראה לעתים אפשרי, אך למעשה כל כולו חידה.

נזית בראל

מזל סרטן

דורית ויסמן: **תוצאה חיובית, הוצאת כרמל, 2010, 203 עמ'**

דורית ויסמן היתה אשה בריאה בת חמישים ושתיים. חייה היו רגילים: בית, עבודה, יצירה. יום אחד, רופא מישש את שדיה בעניינות, אמר שהכל תקין, אבל ליתר ביטחון ביקש (התעקש) שתעשה ממוגרפיה. היה לה מזל. מזל סרטן.

בספרה החדש, מגוללת המשוררת, וכעת גם הסופרת, דורית ויסמן את התמודדותה עם המחלה. בתיאור רגיש וחושפני, מוגש כאן ידיו אישי נוגע ללב. זהו טקסט ספרותי המורכב מקטעי פרוזה קצרים, חדים ומלוטשים, המתארים את המסע המפרך מרגע הבשורה על דבר המחלה ועד ההחלמה ממנה. במובן זה, כוחה של היצירה באיכותיה הספרותיות. אם היה מדובר כאן בסיפור ביוני, אפשר היה להסתפק בפרוזה פיוטית שכזאת, ואף לצפות לסוף טרגי ההולם את דיוקנה של המחלה. אבל לספר הזה יש ערך נוסף. יש בו עניין מהותי ודחוף, שעליו חוזרת המחברת כמה פעמים באותן מילים ממש: "אני כותבת זאת כדי שאחרות

תדענה". ויסמן מעידה על עצמה שהתביישה לחשוף את גופה במקלחת ציבורית או בבדיקה רפואית שגרתית, ולמרות זאת, עם גילוי המחלה, היא פרסמה את שיריה האישיים כל כך על קיר תערוכה, והציצה באנשים שהציצו לחייה. כעת, עם פרסום הספר, חולקת שוב ויסמן עם קוראיה את הרגעים הקשים ביותר שעברה, ואין לחשוך שהיא עושה זאת מטעמים של סיפוק עצמי הבא מהתערטלות בציבור. מכאן עולה, שהכתיבה על המחלה היתה אמנם חלק משמעותי במעשה הריפוי, אך נועדה גם למלא צורך נעלה של נתינה, מתוך אחריות מוסרית לגורלם של אחרים.

המוטו לספר לקוח מתוך שיר של סירקה טורקה: "... השאלה איננה אם אנחנו נשארים בחיים, אלא אם הם רוצים להישאר בנו. אני יודעת על מה אני מדברת". כמוה, גם דורית ויסמן יודעת על מה היא מדברת. היא מדברת על מסע שתחילתו בהודעה לקונית: "הגידול ממאיר, אמר. את אחת מתשע, אמר. נכנסת לסטטיסטיקה, אמר. כן את שם, הוא התעקש. וולקום טו דה קלאב, אמר". אחרי ההודעה הזאת מתחילה סדרת תגובות אנושיות, שראשיתן בהלם, המתחלף בהכחשה, הנהפכת לכעס, המוביל להתכנסות פנימית ולתחושה של היבדלות מהעולם. לאחר מכן באות השאלות באשר לעומד לקרות, והללו מלוויות בפחד מפני גור הדין: כריתה. זה גם הזמן בו חוברים כל הרגשות הרעים לכדי כנופייה אכזרית הזורעת הרס בתוך הנפש ומחוצה לה. כך נמסרים בתיאור מכמיר לב רגעי החולשה, הבדידות והייאוש הממלאים את הנפש, לצד הכעס והתוקפנות כלפי בן הווג המכווץ, מוכה העלבון, הדחוי - המתגלה ברגעי האמת כאישיות מאופקת, מסורה, יציבה, אוהבת ללא תנאי.

כאילו לא די באימה הממשית מהמחלה, מישו החליט לגייס גם את השפה להזנת המפלצת. זה מתחיל במשמעות האירונית של המונח: 'תוצאה חיובית', כמו בדיחה על חשבוננו של החולה ההמום, ממשיך בשימוש הדוקר בציורוף: 'כריתה חלקית' ולא למשל בהוצאה או הסרה של גידול, ומסתיים בהכרזה "אופטימית" על 'דגרסיה' - כלומר נסיגה של המחלה לאחור. שוב: הדגשת הזמניות. הנסיגה היא צעד של המחלה לאחור, לפני ההתנפלות הסופית שלה על הגוף.

בתוך התיאורים האישיים המהודדים בדיוקם, עולה נושא עקרוני נוסף: מקומו של החולה בתוך המערבולת הממסדר-רפואית. זה ידוע, אבל חשוב לחזור ולומר, יש טעויות אבחנה. אין זו בהכרח תוצאה של רשלנות רפואית או שחיקה מקצועית או זלזול. זה פשוט קורה. לכן יש משמעות רבה בהצגת הקונפליקט הפנימי של החולה, שאותו מתארת ויסמן בהחלטיות, בין תחושת ה'לא נעים לי', ובין דעתנות עיקשת, שביכולתה להציל חיים. היה זה תומאס מאן שאמר: "ההתעניינות במחלות ובמוות היא רק צורת ביטוי אחרת להתעניינות בחיים". דברים אלה משקפים היטב את העניין שיעורר הספר הזה לא רק בחולים המתמודדים עם מחלת הסרטן, אלא בכל בני האדם המתמודדים עם קשיים, ובמקביל מנסים למצוא דרך איך לחיות.

האונקולוגית של ויסמן אמרה לה בנחרצות: "אף פעם לא תחזרי להיות מה שהיית", ויסמן כותבת: "זה כשנה יש לי הרגל: מוקדם בבוקר אני סוחטת מיץ מאשכולית, מוזגת אותו לכוס זכוכית גבוהה, לא מתחילה לשתות, ויוצאת אל המרפסת, או - אם היום גשום וסוער - רק פותחת את הדלת אל המרפסת. אני עומדת בפתח המרפסת ושואפת אוויר צח. שם, באוויר הצח, אני מרימה את הכוס אל השמים ואל הברושים, אומרת 'בוקר טוב עולם, ושותה'". האונקולוגית, מן הסתם, לא התכוונה בדיוק לזה. היא לא מתעסקת ביחסים הרוחניים שבין האדם והעולם, לכן טוב שהיא צדקה.

יובל פז

דורית ויסמן

אני לא רוצה להיות משוררת שדים.

אני רוצה שדים בריאים, סמויים מוכנים מאליהם ושאיין כותבים עליהם,

בטח לא אני. רעד בידים. שמש משחקת היום עם העננים

אינשטיין שר על עלים ברוח ותונה כלב. גם על כאב.

אמי שואלת איך את עושה את זה, גם ורקדת.

הבטתי בשר אחרי המחטים, הפטמה היתה פחוטה, שקועה,

לא מכירה בערכה, נוזל צהב השאייר בי סימנים

אחות אחת אמרה, זה ירד בכביסה. אפילו אם החזיה לבנה.

אחות אחרת עמדה מאחורי, משמאל, התבוננה, היתה רוצה לשים יד על ראשי

הורקורים כפז, החשיכו את החרד.

מתוך איפה פגשת את הסרטן, הוצאת כרמל 2006